

УДК 351.713(477)

М. О. Кравець

кандидат юридичних наук
Державний вищий навчальний заклад "Національний гірничий університет"

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ В ЗОНАХ (КОРИДОРАХ) СПРОЩЕНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ

У статті розкрито зміст та подано характеристику поняття кваліфікації адміністративного проступку. На підставі проведеного дослідження запропоновано адміністративно-правову кваліфікацію розглядати як правове оцінювання конкретного життєвого випадку, спрямоване на виявлення юридично значущих фактів, яке виражається в з'ясуванні відповідності чи невідповідності ознак цих фактів нормам права. Визначено юридичний склад порушень митних правил, що передбачений ст. 471 МКУ "Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю", особливості кваліфікації за цим видом правопорушення та з'ясовано критерії розмежування з іншими суміжними юридичними складами порушень митних правил. Встановлено, що питання кваліфікації порушень митних правил не завжди вирішуються в правозастосовній практиці однозначно через недосконалість нормативно-правової бази, яка задовольняла б сучасні потреби правозастосовної практики.

Ключові слова: адміністративний проступок, делікт, кваліфікація, правопорушення, правозастосування, порушення митних правил, юридичний склад.

Дотримання принципу законності як основного принципу, яким мають керуватися державні службовці під час виконання своїх державно-владних повноважень, зокрема посадові особи органів доходів і зборів та громадяни й посадові особи підприємств під час переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, є на сьогодні досить складним завданням, про що свідчить аналіз чинного митного законодавства та практики його застосування. Для того, щоб такий принцип діяв, потрібна нормативно-правова база, яка задовольняла б сучасні потреби суспільства.

Причинами недотримання зазначеного принципу є недосконалість норм Митного кодексу України; постійні зміни в митному законодавстві; велика кількість підзаконних нормативно-правових актів, які часто не врегульовують у повному обсязі митно-правові відносини, суперечать один одному або не відповідають сучасним вимогам нормотворення та юридичної техніки; відсутність єдиного механізму застосування відповідних норм тощо, що призводить до порушення чинного законодавства як юридичними та фізичними особами, так і посадовими особами органів доходів і зборів під час притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності. Тому, правильна й повна кваліфікація є однією зі складових ефективного виконання одного з основних завдань органів доходів і зборів, що визначені ст. 544 МКУ, – запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України.

У сучасній адміністративно-правовій літературі теоретичні проблеми адміністративно-правової кваліфікації висвітлено лише фрагментарно та зазвичай з урахуванням конкретної спрямованості досліджень того чи іншого науковця. Деякі аспекти адміністративно-правової кваліфікації розглядали такі вітчизняні вчені, як: В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, Л. В. Коваль, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, С. В. Кувакін, О. В. Кузьменко, Д. М. Лук'янець, О. М. Стороженко, М. М. Тищенко, В. К. Шкарупа та ін.

Адміністративно-правова кваліфікація посідає особливе місце в складній правозастосовній діяльності та супроводжує всі стадії застосування норм митного законодавства. Дослідження проблем кваліфікації порушень митних правил – важливий напрям наукового забезпечення діяльності органів доходів і зборів, адже практичне застосування норм митного законодавства можливе лише за наявності належного методологічного підґрунтя.

Мета статті – з'ясувати юридичний склад, відмежувати від суміжних складів і висвітлити основні проблеми в застосуванні ст. 471 МКУ "Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю" у практичній діяльності органів доходів і зборів.

Встановлення відповідності, вибір і застосування до певного діяння конкретної адміністративно-правової норми, тобто кваліфікація адміністративних деліктів, є окремим етапом правозастосовної діяльності органів адміністративної юрисдикції. Формулювання чіткого визначення, з'ясування сутності явища адміністративно-правової кваліфікації є важливим для адміністратив-

но-правової теорії, практичної діяльності уповноважених органів з вирішення справ про адміністративні проступки.

Одне з небагатьох в адміністративно-правовій літературі визначень поняття “кваліфікація адміністративного проступку” надано І. П. Голосніченком, який розуміє під кваліфікацією адміністративного проступку “встановлення відповідності конкретного діяння ознакам того чи іншого складу адміністративного проступку, передбаченого в Кодексі України про адміністративні правопорушення” [2, с. 27]. На нашу думку, це визначення переважно відображає зміст процесу кваліфікації адміністративного правопорушення, оскільки встановлює відповідність між ознаками вчиненого діяння та ознаками діяння, що містяться в адміністративному законі, але повною мірою погодитися з ним важко.

Віддаючи належне професору І. П. Голосніченку як одному з провідних науковців у галузі адміністративного права, що цікавляться проблемами, зокрема кваліфікації адміністративних проступків, і, таким чином, окреслюють основні напрями дослідження, потрібно визнати можливість певного уточнення наданого ним визначення.

У теорії адміністративно-деліктного права найбільш поширеною є дефініція, вперше сформульована О. І. Остапенком та підтримана іншими вченими, відповідно до якої кваліфікація адміністративних проступків являє собою: встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності між ознаками вчинених дій чи бездіяльності і ознаками складу делікту, передбаченого адміністративним законодавством [7, с. 37; 8, с. 95].

Аналогічне визначення кваліфікації делікту домінує й у кримінальному праві. Так, на думку В. Н. Кудрявцева, кваліфікація злочинів – це “встановлення і юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння й ознаками складу злочину, передбаченого кримінальним законом” [4, с. 5]. Цю точку зору притримують М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій та ін. [3, с. 54].

Частина дослідників, характеризуючи термін “кваліфікація”, вказує лише на співвідношення ознак делікту певного виду, яке передбачене законодавством, з фактичними ознаками, що відносяться до конкретного суспільно небезпечного (суспільно шкідливого) діяння [5, с. 37]. На нашу думку, не можна розглядати кваліфікацію як процес встановлення ознак того чи іншого делікту у вчиненому діянні окремо від її результату.

Дійсно, кваліфікація – це не одномоментний акт, а послідовне виконання ряду логічних дій, спрямованих на виявлення змісту норми, яка застосовується, ознак діяння, що мають юридичне значення, та встановлення тотожності між ними. Однак, справедливо підкреслюючи динамічний характер кваліфікації, пов’язаний з відшуканням від-

повідної норми права та підведенням під неї факту, що кваліфікується, автор забуває про те, що лише “в юридичних документах кваліфікація... виражається у вигляді готової оцінки вчиненого діяння” [9, с. 8].

Проблема кваліфікації окремих видів порушень митних правил зумовлена певним чином тим, що в ряді статей митного законодавства виникає конкуренція норм, тобто одне й те саме по суті діяння передбачене двома або більше нормами Митного кодексу України (наприклад, ст. 472 і 483). У цих випадках важливо максимально точно визначити юридичний склад правопорушення кожної з норм, що конкурують, та виключити помилки при кваліфікації.

Визначена складність у кваліфікації порушень митних правил виникає і при сукупності правопорушень, коли діяння винної особи можуть бути юридично оцінені одночасно за декількома статтями Митного кодексу України (наприклад, ст. 483 та 485). При сукупності правопорушень кожна з норм охоплює вчинене діяння лише частково, тому кваліфікація вчиненого здійснюється за декількома статтями.

Виходячи з вищеведеного, для кваліфікації будь-якого правопорушення необхідно правильно й повно визначити його юридичний склад. Під складом порушень митних правил треба розуміти передбачену нормами митного права сукупність найбільш загальних, типових елементів (ознак), за наявності яких те чи інше діяння можна визнати порушенням митних правил. У митному праві законодавчо не закріплений юридичний склад порушення митних правил, як і склад будь-якого адміністративного правопорушення. Традиційно склад порушень митних правил складається з чотирьох елементів: об’єкт, об’єктивна сторона, суб’єкт, суб’єктивна сторона. Кожен з них має певну особливість, пов’язану з вчиненням правопорушень у галузі митної діяльності.

Спробуємо більш детально розглянути юридичний склад порушення митних правил, що передбачений ст. 471 “Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю”, а відтак, і особливості кваліфікації за цією статтею.

Безпосереднім об’єктом цього правопорушення є порядок проходження зони спрощеного митного контролю.

Предметом є товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, або товарів в обсягах, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України.

Об’єктивна сторона характеризується дією. Зазначений склад порушень митних правил є формальним. Серед факультативних ознак має значення місце вчинення правопорушення – зона спрощеного митного контролю. Згідно зі ст. 366 МКУ, встано-

влена двоканальна система митного контролю – це спрощена система митного контролю, яка дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один з двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України.

Канал, позначений символами зеленого кольору (“зелений коридор”), призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. Канал, позначений символами червоного кольору (“червоний коридор”), призначений для всіх інших громадян [6].

Громадянин самостійно обирає відповідний канал (“зелений коридор” або “червоний коридор”) для проходження митного контролю за двоканальною системою.

Обрання “зеленого коридору” вважається заявою громадянина про те, що переміщувані ним через митний кордон України товари не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, не підпадають під встановлення законодавством заборони та/або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території та свідчить про факти, що мають юридичне значення.

Громадяни, які проходять (проїжджають) через “зелений коридор”, звільняються від подання письмової митної декларації. Звільнення від подання письмової митної декларації не означає звільнення від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України [6].

Суб'єктом цього правопорушення можуть виступати як громадяни, так і посадові особи підприємств.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується виною у формі як умислу, так і необережності. Мотив та мета вчинення правопорушення не мають значення для кваліфікації.

Особливістю кваліфікації за зазначеною статтею є те, що необхідно звернути увагу на предмет порушення митних правил. Згідно із ч. 1 ст. 196 МКУ, забороненими до переміщення через митний кордон України є:

- 1) товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено законом;
- 2) товари, на пропуск яких, відповідно до закону, потрібні дозволи інших державних органів, за відсутності цих дозволів (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також харчових продуктів для власного споживання);
- 3) товари, що переміщуються через митний кордон України з порушенням вимог Митного кодексу та інших законів України,

крім випадків, передбачених Митним кодексом.

Крім того, законодавець встановив обмеження щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України (ст. 197 МКУ):

1. У випадках, передбачених законом, на окремі товари встановлюються обмеження щодо їх переміщення через митний кордон України. Пропуск таких товарів через митний кордон України та їх митне оформлення здійснюються митними органами на підставі отриманих з використанням засобів інформаційних технологій документів, які підтверджують дотримання зазначених обмежень, виданих державними органами, уповноваженими на здійснення відповідних контрольних функцій, іншими юридичними особами, уповноваженими на їх видачу, якщо подання таких документів митним органам передбачено законами України. Переліки таких товарів (із зазначенням їх опису та коду згідно з УКТ ЗЕД), а також порядок видачі відповідних дозволів та їх обігу з використанням засобів інформаційних технологій затверджуються Кабінетом Міністрів України.

2. Обмеження щодо ввезення на митну територію України та вивезення за межі митної території України валютних цінностей, а також порядок переміщення їх через митний кордон України, у тому числі особливості декларування валютних цінностей (зокрема, визначення граничних сум валютних цінностей, які підлягають письмовому або усному декларуванню), можуть встановлюватися Національним банком України.

Наступною особливістю кваліфікації за ст. 472 МКУ є розмежування ст. 471 із ст. 472 МКУ.

У правозастосовній практиці органів доходів і зборів часто виникають ситуації, коли діяння правопорушника кваліфікуються за двома статтями одночасно, проте, на наш погляд, зазначена позиція не є правильною, оскільки в цьому разі ст. 471 та 472 МКУ відносяться як загальне та спеціальне, тобто якщо порушено порядок переміщення товарів, транспортних засобів за спрощеною процедурою митного контролю, то виключається можливість притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності за недекларування.

Однак у диспозиції ст. 471 МКУ зазначено, що відповідальність за нею настає у випадку наявності в особи товарів, заборонених або обмежених до переміщення через митний кордон України, або в кількостях, що перевищують неоподатковану норму переміщення через митний кордон України. Тобто кваліфікація за цією статтею фактично неможлива, якщо особа переміщує товари, не заборонені та не обмежені, а також у межах неоподаткованої норми, при цьому не має значення письмовим чи усним було декларування, оскільки вимоги норми про кількість та вид товару викона-

но. А отже, хоча місцем вчинення правопорушення і є зона спрощеного митного контролю, проте кваліфікувати діяння правопорушника слід за ст. 472 МКУ.

Також проблемою є кваліфікація порушень митних правил у разі вчинення дій, спрямованих на переміщення товарів через митний кордон з приховуванням від митного контролю в зонах спрощеного митного контролю, – за ст. 471 та 483 Митного кодексу України. У випадку приховування від митного контролю з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів або способів, що утруднюють виявлення таких товарів, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, дії правопорушника мають кваліфікуватися за ст. 483, а не за ст. 471 МКУ, оскільки чинником, що домінує при визначенні юридичного складу в цих випадках, є спосіб вчинення цього правопорушення.

Висновки. Питання кваліфікації порушень митних правил не завжди вирішуються в правозастосовній практиці однозначно: доволі часто в ході адміністративно-правової кваліфікації її суб'єктам доводиться зустрічатися з проблемами розмежування суміжних адміністративних деліктів і відмежування їх від злочинів, конкуренції митно-правових норм, необхідністю зміни раніше даної кваліфікації, визначенням правових наслідків кваліфікації тощо. Не потребує зайвого доведення те, що безпомилкова та своєчасна адміністративно-правова кваліфікація на практиці може мати місце лише за наявності чітких та однозначних теоретичних рекомендацій, які, у свою чергу, ґрунтуються на логічно досконалому визначенні диспозицій митно-правових норм, тоді як митницям у практичній діяльності необхідна досконала правова база, що дала б змогу ефективно виконувати покладені на них завдання.

Список використаної літератури

1. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил / за заг. ред. В. В. Ченцова. – Київ : Істина, 2010. – 208 с.
2. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) : навч. посіб. / І. П. Голосніченко. – Ірпінь, 1998. – 109 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ : Юрінком Інтер : Право, 2002. – 484 с.
4. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений / В. Н. Кудрявцев. – Москва : Юридическая литература, 1972. – 352 с.
5. Куринов Б. А. Научные основы квалификации преступлений : учеб. пособ. / Б. А. Куринов. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 181 с.
6. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, 46–47, 48. – Ст. 552.
7. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02 / О. І. Остапенко. – Київ, 1996. – 489 с.
8. Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень : монографія / О. І. Остапенко. – Львів : ЛІВС НАВСУ, 2000. – 173 с.
9. Печеницин В. А. Состав административного проступка и его значение в юрисдикционной деятельности органов внутренних дел : учеб. пособ. / В. А. Печеницин. – Хабаровск : Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1988. – 60 с.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2014.

Кравец М. А. Особенности административно-правовой квалификации нарушений таможенных правил, посягающих на порядок прохождения в зонах (коридорах) упрощенного таможенного контроля

В статье раскрыты содержание и дана характеристика понятия квалификации административного проступка. На основании проведённого исследования предложено административно-правовую квалификацию рассматривать как правовую оценку конкретного жизненного случая, направленную на выявление юридически значимых фактов, которые выражаются в определении соответствия или несоответствия признаков этих фактов нормам права. Проанализирован юридический состав нарушений таможенных правил, который предусмотрен ст. 471 ТКУ "Нарушение порядка прохождения в зонах (коридорах) упрощенного таможенного контроля", особенности квалификации по этому виду правонарушения, определены критерии разграничения его с другими смежными юридическими составами нарушений таможенных правил. Установлено, что вопросы квалификации нарушений таможенных правил не всегда разрешаются в правоприменительной практике однозначно из-за несовершенства нормативно-правовой базы, которая б удовлетворяла современные потребности правоприменительной практики.

Ключевые слова: административный проступок, деликт, квалификация, правонарушение, правоприменение, нарушение таможенных правил, юридический состав.

Kravets M. Features Legal and Administrative Skills Violations of Customs Regulations that Infringe on the Order of Passage Areas (corridors) of the Simplified Customs Control

The purpose of this article is to clarify the legal structure, separation of adjacent syllables and highlight the main problems in the application of article that establishes administrative liability for

violation of customs control areas (corridors) of the simplified customs control as one of the most common types of violations of customs rules in practice of revenues and charges.

In this article the author reveals the content and characterizes the concept of qualification of administrative misconduct. Based on this study proposed administrative and legal qualification regarded as a legal assessment of a particular life event, aimed at identifying the legally relevant facts, which are expressed in the determination of compliance or noncompliance with signs of these facts the rule of law. Analyzed the legal structure of violations of customs rules, which is provided st.471 "Violation of the order of passing areas (corridors) of the simplified customs control" and features the qualification for this type of offense, the criteria rasgranicheniya it with other related legal formulations violations of customs regulations. Established that questions of qualification violations of customs regulations are not always resolved in the legal practice is uniquely due to the imperfections of the legal framework, which is used to satisfy the needs of modern law enforcement.

Proved that quite often in the administrative and legal classification of the subjects encountered problems related administrative tort distinction, distinguishing them from crime, customs and competition law, the need to change before this qualification, determining the legal consequences skills. Error-free and timely administrative and legal skills into practice can take place only if clear and unambiguous theoretical guidelines that, in turn, is based on logically perfect definition of dispositions customs and law, the customs in practice requires adequate legal framework that allows effectively carry out their tasks.

Key words: administrative offense, offense, qualification, offense, law enforcement, violation of customs regulations, legal structure.